

ПАТРИЈАРХ СРПСКИ ПАВЛЕ

ДА НАМ БУДУ ЈАСНИЈА НЕКА ПИТАЊА НАШЕ ВЕРЕ

XXX - Ко може бити кум на венчању и Крштењу?

ПИТАЊЕ: На венчању двоје младих, као што је у црквеном чину предвиђено, била су два сведока (кум и стари сват, као што се код нас каже). Кад су младенци добили дете, први сведок, кум, требало је да буде крсни кум детета. Но свештеник му не дозволи, јер не припада канонској јурисдикцији, те је детету кумовала тетка оца детињег. Поред ње стајао је венчани кум родитеља и држао свећу. У изводу рођених свештеник је навео тетку као куму, а име венчаног кума у загради. Да ли је то правилно? Ако већ није кум, зашто га је уопште уписивао у протокол?

После неколико година брак се разведе и жена се уда за кума, односно првог сведока на венчању. Венчају се грађанским браком и изроде двоје деце. Могу ли се они венчати у Цркви и примати Свето Причешће, или то не могу с обзиром да постоји духовно сродство између њих?

ОДГОВОР: Набрајајући лица која у Православној Цркви не могу бити кумови на Крштењу, Димитрос Мораитис, професор Теолошког факултета у Атини, вели да у тај број спадају: 1. нехришћани, 2. јеретици и шизматици уопште, 3. екскомуницирани, искључени из Цркве, 4. осуђени за тешке преступе и јавни грешници, 5. лица која немају свести о значају Крштења: деца и ментално заостали, 6. монаси и монахиње, 7. родитељи својој деци.¹

Слично о томе говори професор доктор Лазар Мирковић: „Кумови не могу бити безверници, иноверци, јеретици и шизматици, јер је потребно да знају главне основе вере.“² Јеретике и шизматике помињу и други литургичари у броју лица која не могу кумовати православним верницима: епископ Никодим Милаш, професор Бранко Цисарж, Сергеј Булгаков³ и други.

Из разлога који су у старој Цркви довели до установе кумства и одржали га до данас, можемо сагледати дужности кума и у наше доба. **У прво време, кум је верник који пред Црквом одговорно сведочи о искреном прихватању еванђелских разлога за приступање Крштењу његовог познаника-незнабошца; о озбиљној промени његовог живота у духу хришћанских схватања и гарантовању да ће помоћи новокрштеном у духовном узрастању и после Крштења.**⁴ При Крштењу одраслих све су то дужности кума и данас. При крштавању, пак, деце кум гарантује да ће његово кумче бити васпитано у православној вери, те је дужан да проверава да ли то родитељи чине. Ако ли не чине, дужан је он да кумче, кад порасте, **упути у основне православне истине: о Богу Једном по бићу и Тројичном по лицима, о Господу Исусу Христу и делу спасења кроз Њега, о Светим Тајнама, редовном читању Светог Писма и свакодневной молитви, о доласку у храм на заједничко богослужење, о добром владању и вршењу хришћанских и грађанских дужности. Не само речима, него и својим примером да га утврди у поштовању Свете Цркве, која је „стуб и тврђава истине“ (1. Тимотеју 3, 15), „којој ни врата паклена неће одолети“ (Матеј 16, 18). Да схвати и прихвати истину да је немогуће прићи Богу и задобити спасење мимо Цркве, по чувеној речи**

Светог Кипријана Картагинског: „Које Црква није Мати, не може му Бог бити Отац.“ И опомену Блаженог Августина, да они који себе сматрају хришћанима, а нису у јединству са Црквом, могу имати све: и веру у Свету Тројицу, и Свето Писмо, и Тајне, али не и спасење.⁵ „У Символу вјере“, вели Никодим Милаш, „...исповиједа хришћанин вјеру своју у Цркву и тијем прима на себе дужност да чува јединство Цркве и да се клони свега онога што би могло да поруши то јединство. Ово је опћа дужност свих чланова Цркве, коју дужност обавезан је безусловно да извршује свако који припада Цркви; а на првом су мјесту везана том дужношћу свештена лица у Цркви.“⁶

Јасно је, дакле, да јеретици, који својим одступништвом од истинских догмата, не сачувавши веру са Црквом, не могу гарантовати за православље веру, и живота по тој вери, ни свога кумчета. Шизматици, пак, сачувавши заједницу у вери са Црквом, али не и заједницу мира с њом, него отцепивши се у посебно друштво, не могу такође бити гаранција верности новокрштеног Цркви, кад су и они ван крила Цркве, сматрајући разлоге и интересе овог света важнијим од жеље Спаситељеве „да сви једно буду“ (Јован 17, 21) и апостола Павла о чувању „јединства Духа у свези мира“ (Ефесцима 4, 3-6).

Свештеник, дакле, није погрешно, не допустивши да први сведок на венчању родитеља, не будући у канонском јединству са Црквом, буде кум на Крштењу њиховог детета.

Обзиром да духовно сродство постоји између кума, кумчета и њихових потомака у првим нисходним линијама, а не и усходним и побочним⁷, могуће је да очева тетка, ујак или стриц кумује своје братанцу, односно нећаку, или синовцу у случају нужде.⁸ Са канонске стране, дакле, нема приговора да тетка буде кума детету свога братанца.

Према постављеном питању, остаје нам још да расмотримо тврдњу да први сведок на венчању родитеља „треба“ да буде кум на Крштењу њихове деце. И друго: „Да ли је свештеник добро поступио допустивши да венчани кум младенаца стоји са запаљеном свећом на Крштењу њиховог детета поред другог лица, које је стварно кум, и да уз тог кума буде убележен у Матицу крштених, кад се већ не сматра кумом?“

Треба имати у виду да су кум и стари сват на венчању у ствари само сведоци извршеног венчања и слободно изражене воље младенаца да ступају једно с другим у брак. У Брачним правилима Српске Православне Цркве читамо: „На венчању морају, осим свештеника, бити присутни најмање два сведока“ (члан 67). У Матицама венчаних предвиђена је рубрика: „Име, презиме, занимање, вероисповест и место становања сведока (кума и старог свата).“⁹ Иначе ни по црквеним прописима, ни по Светом Симеону Солунском, сведоци на венчању не долазе са младенцима ни у какво сродство, нити постоји нека црквена одлука да би први сведок на венчању родитеља тиме стекао неко право, или обавезу, да кумује њиховој деци. Истина, у нашем народу бивало је редовно да кум, који је држао на Крштењу младожењу, буде кум (први сведок) и на његовом венчању, те се свакако зато и у тој прилици звао кумом, јер је кум младожењи и био.¹⁰ Кад су младенци добијали децу, разуме се да је он бивао крсни кум и њиховој деци.

Но и кад први сведок на венчању није био крсни кум (нити кумов син) младожење, као што наведосмо, по навици називан је кумом, па се свакако из тога дошло до схватања да он треба обавезно и да крштава децу младенаца, што видесмо не стоји. Кад се деси да крсни кум младожење, или његов син, не буду у могућности да дођу на Крштење ове деце, или су изгубили потребна својства за то, може овој деци кумовати његов брат, или синовац, или први и други сведок на венчању родитеља, као и који други честит човек или жена.

Из једног недавног одговора на питање у вези са Крштењем види се да црквени прописи старијег времена не говоре директно о броју кумова при Крштењу једног детета. У старо доба Црква је тражила сведочанство о озбиљности промене живота, према еванђелским захтевима, кандидата за Крштење од више његових познаника хришћана. Из казивања доцнијих извора види се да је за то било довољно сведочанство једног познатог хришћанина, који је током времена називан воспријемник, васпитач, одричући се, кум, духовни отац и тако даље.¹¹

У Руској Цркви, на Крштењу детета, обично бивају два воспријемника, један мушкарац и једна жена, без обзира на пол детета. У Грчкој Цркви, само се изнимно дозвољава више од једног кума.¹² У Српској Цркви, редовно је на Крштењу један кум или једна кума.

Но животним приликама дође се понекад у ситуацију која налаже да се мора поступити и друкчије. Бива да се пред самим Крштењем увиди да лице које треба да кумује нема канонске услове за то, а несаветно је удаљити га од чина Крштења. О таквим ситуацијама професор Лазар Мирковић каже: „У случају да се не може одбити јеретик или шизматик од кумства (безверник не може бити кум ни у ком

случају), то се поред њега узима и један православни кум, и он је прави кум, а онај други је само почасни.¹³ У Руској Цркви се почасни кум назива сведок Крштења¹⁴, а исто тако у Римокатоличкој.¹⁵

Према томе, свештеник је у датом случају поступио канонски и пастирски исправно. По принципу икономије, није сасвим искључио првог сведока са венчања родитеља из Крштења њиховог детета, мада он не припада канонској јурисдикцији. Расудио је да обични верници не знају шта значи раскол у Цркви онолико колико то морају да знају свештена лица¹⁶ и функционери у организацији неканонске јурисдикције, па за настале тешкоће око тога не могу верни ни бити одговорни колико ови. А због неприпадања канонској јурисдикцији, није му могао дозволити да као кум чита Символ вере, у коме та јурисдикција, под појмовима: Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве, свакако схвата нешто друго¹⁷, страно васељенском Православљу и појму Цркве као Тела Христовог.

Сматрам да је свештеник могао и да упише у Матицу рођених почасног кума, као што су у Руској Цркви, у случају више кумова-сведока, по њиховој жељи, имена им уписивана са напоменом: „Потпис сведока по њиховој жељи.“¹⁸

Што се тиче другог дела питања - црквеног венчања разведене жене са првим сведоком на њеном венчању - надлежни свештеник треба да из пресуде Црквеног суда размотри чијом је кривицом разведен брак, кривицом мужа, или жене, да ли постоји забрана жени да не може ступити у брак, и за које време, као и друге околности. **Ако за развод ових брачника, у чијем је венчању учествовао као први сведок, овај човек није крив, него је после развода жене дошло до жеље код њих да се узму, могу се венчати у Православној Цркви и приступити Светом Причешћу.**

Ако ли је, пак, до развода брака дошло због прељубе жене учињене са њим (првим сведоком на венчању), тај преступ чини брачну сметњу за венчање с прељубником¹⁹, но сметњу уклоњиву. Писмену молбу за венчање треба упутити епископу, преко надлежног пароха. Парох ће молбу доставити са својим мишљењем и предлогом.²⁰ Размотривши степен кривице жене за развод брака са првим мужем, као и кривицу прељубника, епископ ће пре разрешења наложити на њих обоје дужу или краћу епитимију.²¹ Тек кад се добије разрешење, могу се, после потребне припреме и исповести, венчати и причестити.

Као што изложисмо, први сведок на венчању, не будући на Крштењу детета стварни кум, може да узме разведену матер тога детета, јер се пропис да кум не може узети обудовелу матер свога кумчета односи на стварног, не на почасног кума.

Гласник, новембар 1986.

НАПОМЕНЕ:

¹ упореди Анадохос, Трискевтики ке итики енциклопедиа III, Атина 1963, страница 592.

² професор доктор Лазар Мирковић, Православна литургија II, Београд 1967, странице 2, 26.

³ Никодим Милаш, Православно црквено право, Београд 1926, 589; протопрезвитер ставрофор Бранко А. Цисарж, Црквено право I, Београд 1970, страница 47; Настољнаја књига, Харков 1900, страница 910.

⁴ упореди Гласник 1982, број 4, страница 95.

⁵ упореди Гласник 1982, страница 158.

⁶ Никодим Милаш, Црквено казнено право, Мостар 1911, страница 409.

⁷ члан 20, Брачна правила СПЦ, Сремски Карловци, 1933.

⁸ Свакако да је боље да се кумовање избегава у тако блиским родбинским степенима, због мешања назива крвног и духовног сродства, као што с правом указује Радован Димитријевић. На питање: „Може ли стриц своје синовцу крштавати децу?“, он одговара: „Може, али је целисходније тражити кума изван круга блиских рођака.“ (Радован Димитријевић, Питања и одговори, Београд 1929, страница 54).

⁹ Свети Симеон Солунски помиње једног сведока (=анадохос) на венчању, дајући му сличну улогу коју има кум на Крштењу. Он треба да је сведок чистоте, „целомудрости и сагласности (=софросинис ке омониас)“ брачника, а по венчању им „учитељ једномислија и доброг супруштва“ (Миње, П. Г. Т. 155, страница 509).

¹⁰ У црквенословенском штампаном Требнику, у Чину обручења (при стављању прстења) овај се назива „воспријемник“ (Москва 1855, лист 27а), у Чину венчања „кум“ (Москва 1855, лист 33б). У бугарском Требнику помиње се само на обручењу као „кум“ (Софија 1929, странице 120). У грчким савременим Евхологионима и на обручењу и на венчању назива се „синтекнос“, духовни отац (Мега Евхологион, издање Астир, Атина 1970, странице 240, 250; Микрон Евхологион, Е. Скарп, издање Саливеру, Атина, без

године издања, странице 327, 342), а тако и у главном тексту код Жака Гоара (Евхологион, Венеција 1730, странице 311, 319), или „паранимфос“ (Микрон Евхологион, издање Апостоли Диаконија, Атина 1968, странице 94, 110). У Микрон Евхологион професора Панајотиса Трембеласа, према старим рукописима, назива се „синтекнос“ само на обручењу. На венчању не помиње се, јер су код Грка бивали венци од природног цвећа, или лишћа маслине и ловорике, и стављани на главе младенаца, те у Евхологионима нема примедбе да их кум држи. По рукописима XVI века, венци се дају у руке „паранимфон (који су) озади, и држе их на главама ових“ (рукописи Лавре број 21, XVI век и Народне библиотеке, Атина, број 1910, XVI век, Панајотис Трембелас, Микрон Евхологион, странице 57, 58). Цео век раније, слично налазимо код Светог Симеона Солунског: „Ове, дакле, венце воспријемник (=анадохос) прима, стојећи позади (младенаца)“ (Миње, П. Г. Т. 155, страница 509).

У главном тексту код Жака Гоара такође се помиње, на венчању, један сведок (=синтекнос) како стојећи позади држи венце (Евхологион, Венеција 1730, страница 319). У другим старијим рукописима, које он наводи у Варие лекционес, нема помена ни о синтекносу, ни о држању венаца.

Слично налазимо у нашим рукописима и старим штампаним Србуљама. Нема речи о држању венаца, него се тек на крају венчања помиње један сведок, под именом кум: „И по сем целујет их кум“ (рукопис Требници Музеја СПЦ, у Београду број 1, XV-XVI век, лист 172б; број 212, XV-XVI век, лист [недостаје број странице]; број 229, XV-XVI век, лист 23а; број 246, XVI век, лист 26б; број 266, старосрпски штампач, лист 247б).

Професор Лазар Мирковић и на обручењу и на венчању назива првог сведока кумом (професор доктор Лазар Мирковић, Православна литургија II II, Београд 1967, странице 135, 138). Милаш, пак, обојицу назива сведоцима или кумовима (Никодим Милаш, Црквено казно право, Мостар 1911, страница 630). Архиепископ Венијамин помиње првог сведока под називом „поручитељ“ само на обручењу (Новаја Скрижаљ, Санкт Петербург 1859, страница 443). А исто тако Никољски, али и под називом „воспријемник“ и „кум“ (Пособије к изученију Устава, Санкт Петербург 1900, страница 726). Сергеј Булгаков такође на обручењу „воспријемник“, а на венчању „кум“ (Настољнаја књига, Харков 1900, странице 1152, 1156).

¹¹ упореди Гласник 1982. године, број 4, страница 96

¹² Сергеј Булгаков, Настољнаја књига, Харков 1900, страница 907, прим. 1.

¹³ професор доктор Лазар Мирковић, Православна литургија II, Београд 1967, страница 26

¹⁴ Сергеј Булгаков, Настољнаја књига, Харков 1900, страница 909.

¹⁵ доктор Јохан Харинг, Grundzüge des katholischen Kirchenrechtes, Грац 1910, страница 369.

¹⁶ Свештеници, на рукоположењу, при полагању заклетве, дају обавезу чувања канонског јединства у Цркви: „Најискреније обећавам да ћу чувати свој народ у послушности и јединству црквеном.“

¹⁷ на пример, не јерархијску, него корпорацијску организацију, блиску протестантизму.

¹⁸ упореди Сергеј Булгаков, Настољнаја књига, Харков 1900, страница 909. Према целокупном поступању у овој ствари, изгледа да је свештеник о коме је реч старији човек, миран и тактичан, те је са свешћу о несрећи за Цркву Божју и народ, због насталог раскола, поставио се пастирски добро и својим мирољубивим ставом извео ствар канонски исправно.

¹⁹ Члан 13, т. 9, Брачна правила СПЦ, Сремски Карловци, 1933.

²⁰ Члан 52. Брачна правила СПЦ, Сремски Карловци, 1933.

²¹ По 58. канону Светог Василија Великог, предвиђена је епитимија од 15 година без Причешћа, свакако и без венчања. По 20. канону Светог Јована Постника, та се епитимија скраћивала прихватањем свакодневног поста и метанија. Још више се скраћује ако је бивши муж наводио жену на прељубу, стално онемогућавао зачеће жене, злобно је напустио, или кињо и злостављао (Чланови 90., 94., 95., 105., Брачна правила СПЦ, Сремски Карловци, 1933).

